

KÜRESELLEŞEN DÜNYADA HUKUKUN YEKNESAKLAŞTIRILMASI KONUSUNDA KARŞILAŞILAN BAZI PROBLEMLER

(Some Problems Encountered about Unification
of Laws Within the Globalizing World)

Prof. Dr. Veysel BAŞPINAR*

ÖZET

Küreselleşmenin etkilediği alanlardan birisi de hukuktur. Çünkü küreselleşme ile hukuk sistemleri birbirine daha da yakınlaşmıştır. Bunun sonucu olarak devletler, hukuk sistemlerinin yeknesaklaştırılması konusunun eskisinden daha istekli hale gelmişlerdir. Ancak, bir şeyi istemek, o sonucun gerçekleşmesi için tek başına yeterli değildir. Sonucun gerçekleşmesi için isteğin yanında teknik altyapının hazırlanması ve devletlerin bu konuda üzerlerine düşen gayretleri sarfetmeleri de gereklidir.

Bu güne kadar, hukuk sistemlerinin yeknesaklaştırılması konusunda bazı çalışmalar yapılmış, model kanunlar hazırlanmıştır. Ancak bu tür çalışmalar mahallî ve bölge bazında kalmış, hiçbir zaman bütün dünyayı kapsayamamıştır. Bunun sebeplerinin bir kısmı hukukî ise de, geçmişte büyük kısmı siyasîdir. Gerçekten de, aynı siyasî ve hukuk sistemini benimsemiş Avrupa Birliği'nde bile hukukun yeknesaklaştırılması ağır aksak ilerlemektedir. Bu sebeple bütün dünyayı kapsayan bir hukuk sistemi bugün için ideal olmakla birlikte, hayalden öteye bir anlam taşımamaktadır.

Anahtar kelimeler: Küreselleşme, Hukuk sistemleri, Yeknesaklaştırma, Avrupa Birliği Medenî Kanunu, Avrupa Sözleşmeler Hukuku İlkeleri

Abstract

Law is one of the areas being affected by globalisation. Because, with the globalisation, different law systems have moved towards each other. As a result, states become more willing to unify law systems. However, to want something is not enough. To get results, states' efforts and preparing technical infrastructure are also necessary.

* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

Some studies have been done for the unification of law and some model laws have been prepared. On the other hand, these studies were local, not global. Some of the reasons of this failure were legal and other reasons were political. Even within European Union, in which the same law system applied, unification of law is haltingly progressing. For this reason, to have a uniform law system that covers whole world, is not realistic and just a dream while being ideal.

Keywords: Globalisation, law systems, unification, European Union Civil Law, Principles of European Contract Law

GİRİŞ

Kanadalı filozof, Marshall McLuhan'ın “*Dünya küresel bir köy olacak (The world will be a global village)*” sözü¹, yirminci yüzyılda iletişim alanında meydana gelen baş döndürücü gelişmelerle bir kehanet olmanın ötesinde, gerçeğe dönüşmüştür². Gerçekten de, “*dünyanın küçük bir köy haline geldiği*” sözü en çok Internet, facebook, twitter ve instagram alanındaki gelişmeler açısından geçerlidir. Çünkü, bu tür sosyal paylaşım imkânları sayesinde geçmişte farklı ülkelerdeki insanlar birbirlerini görmeden, seslerini duymadan iletişim kurabilmekte idi. Bugün için söz konusu olaylar da gerçekleşmiş, farklı ülkelerdeki insanlar, bilgisayar sayesinde birbirlerini göreyerek iletişim kurabilir hale gelmiştir.

I. Küreselleşmenin Hukukun Yeknesaklaştırılmasına Getirdiği Kolaylıklar

18. yüzyıldan sonra millî hukuklar meydana gelmeye başlamıştır. Bu hareket, özellikle özel hukuk ve bilhassa ticaret hukuku alanlarında görülmüştür. Hatta, söz konusu alanlardaki kanunlaştırmaların tamamlanmasıyla millileşme en üst seviyeye ulaşmıştır³.

Hukukun uyumlaştırılmasında ve bunun sonucu olarak yeknesaklaştırmalarda, en büyük kamu ve özel hukuk müesseselerine düşmektedir. Zira, hukuku uyumlaştırma ruhunu güçlendirme kamu ve özel hukuk müesseselerinin etkisi çok büyüktür. Gerçekten de yeknesaklaştırma ve uyumlaştırma ancak bunların destekleri sayesinde gerçekleştirilebilir.

¹ McLuhan bu sözünü radyonun 1930'lardan sonra giderek artan kullanımı ve insanlar arasındaki iletişimi kolaylaştırması üzerine söylemiştir. Gerçekten de, radyo sinyalleri ile bir yerden başka bir yere iletişim kurmak ona göre dünyayı küresel bir köye dönüştürmüştür. Yazarın bu sözü ile söylemesinden çok sonraları 1990'lardan itibaren Internetin insanlar arasında yaygın olarak kullanılmasına başlanması adeta yeni bir çağın habercisi olmuştur.

² MCLUHAN, Eric; The Source of the Term “Global Village”, McLuhan Studies: Issue : 2, www.choss.utoronto.ca/mcluhan-studies/v1_iss2/1_2art.htm, s.1, E.T. 11.02.2005.

³ Hatta, söz konusu alanlardaki kanunlaştırmaların tamamlanmasıyla millileşme en üst seviyeye yükselmiştir. Geniş bilgi için bkz. ZENCİRKIRAN, Memet; Küreselleşme: Sorunlar ve Çözümler Önerileri, www.isguc.org/memet2htm, s. 2. 18. yüzyıldan sonra millî hukuklar meydana gelmeye başlamıştır. Bu hareket özel hukuk ve ticaret hukuku alanlarında görülmüştür.

İnternetin getirdiği kolaylıklar küreselleşmeyi kolaylaştırmıştır. Küreselleşmenin özel hukuktaki en önemli sonucu ise, İnternet aracılığı ile elektronik ticarettir (e-Ticaret, e-commerce)⁴.

A. E-Ticaret

E-ticaret; 20. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkmış yepyeni bir ticaret dalıdır. Elektronik ticaret, “*elektronik iletişim araç ve metodlarıyla açık ve kapalı ağlar üzerinden ve bilgisayarlar aracılığı ile gerçekleştirilen ticarî uygulamaların tamamı*” olarak tanımlanmaktadır⁵. E-Ticaretin OECD tarafından yapılan tanımı ise şöyledir: “*Gerçek veya tüzel kişilerin açık bilgisayar ağları veya bu ağlarla bağlantılı kapalı ağlar üzerinden sayısallaşmış metin, görüntü ya da ses kullanarak yapılan ticari işlemlerdir*”⁶. Doktrinde, hakim görüş tarafından kabul edilen tanım ise, e-ticaret “*bilgisayar veya bilgisayar tabanlı cihazlar arasında, İnternet kullanmak suretiyle gerçekleştirilen ve her türlü fizikî veya dijital ürün satımını konu alan, satılan malların teslimi ve bedelinin ödemesinin İnternet yoluyla veya klâsik usulde yapıldığı ticarî ilişkiler bütünüdür*”⁷.

E-ticaret, genel olarak üçe ayrılmaktadır. Bunlardan ilk sırada; mal veya hizmet sunan ve alan tarafların her ikisinin de işletmeler olduğu elektronik ticaret uygulamaları gelmektedir. Doktrinde buna “*işletmeler arası elektronik ticaret*”, veya “teşebbüsler arası elektronik ticaret” (B2B) adı verilmektedir⁸. E-ticaretin ikinci şeklinde, mal veya hizmet sunanın bir işletme, bunları alanların tüketici olduğu uygulama söz konusudur. Bu tür e-ticaret “*işletmeler ile tüketiciler arası elektronik ticaret (B2C)*” adlandırılmaktadır. Üçüncü halde ise, iki kişi arasında gerçekleşen ve e-ticaretin diğer iki türü arasında bulunmayan mal ve hizmet işlemlerini konu almaktadır. Bu son hal, doktrinde “*tüketiciler arası elektronik ticaret (C2C)*” olarak tanımlanmaktadır⁹.

E-ticaretin önemli unsurlarından birisi de elektronik ödeme araçlarıdır. *Bunlar doktrinde, kredi kartları, elektronik çek, elektronik para, Smart kard, E-posta aracılığı ile Online Para Transferi, Elektronik para şeklinde sıralanmaktadır*¹⁰.

⁴ Küreselleşmenin hukuk için anlamı ve küreselleşmede hukuka nasıl bir görev yüklediği konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. MICHAELS, Ralf; Welche Globalisierung für das Recht? Welches Recht für die Globalisierung), Rabels, Bd. 69 (2205), s. 527 vd.

⁵ Tanım için bkz. FALCIOĞLU, Mete Özgür; Türk Hukukunda Elektronik Satım Sözleşmesi ve Kuruluşu, Ankara 2004, s. 51.

⁶ Tanım için bkz. SAVAŞ, Abdurrahman; İnternet Ortamında Yapılan Sözleşmeler ve Bunların Hukukî Sonuçları (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 2004, s. 53.

⁷ SAVAŞ, s. 53.

⁸ ÖZSUNAY, Ergun; Uluslararası Çalışmaların ve Bazı Ulusal Düzenlemelerin Işığında Elektronik Ticaret ve E-Sözleşmelerin Temel Sorunları, Uluslararası İnternet Hukuku Sempozyumu, İzmir 2002, s. 121.

⁹ Tanımlar için bkz. FALCIOĞLU, s. 51-52.

¹⁰ Geniş bilgi için bkz. SAVAŞ, s. 63 vd.

B. İnternet

1990'lardan itibaren İnternet büyük bir hızla yaygınlaşmaya başlamıştır. Gerçekten de, 2002 yılında dünya üzerindeki İnternet kullanıcısı sayısı 604 milyon iken, 2004 yılında 945 milyona, 2015 yılının ilk yarısında ise 3,01 milyara ulaşmıştır¹¹. Üstelik bu kişilerin 2,07 milyarının, sosyal medya¹² ağlarında hesabı da vardır. Türkiye'de ise, Ocak/2015 itibarıyla, 37,7 milyon aktif İnternet kullanıcısı mevcuttur. Bunun yanında, Türkiye'de 40 milyon aktif sosyal medya hesabı, 69,6 milyon mobil hat ve 32,0 milyon aktif mobil sosyal medya hesabı bulunmaktadır¹³.

İnternet, dünyanın neresinde bulunulduğundan bağımsız olarak, hemen hemen herkesin her türlü elektronik bilgi hizmetine erişimini mümkün kılmaktadır. İnternet, facebook ,twitter ve instagram gibi bilgi otobanlarının ve ağlarının ortaya çıkışı, bu gelişmeleri hızlandırmıştır. Teknolojideki bu gelişmeler sayesinde iletişim ve bilgi hizmetlerine bağlanan kullanıcılar “siber uzay” adı verilen ortak bir uzay meydana getirmişlerdir. Ancak siber uzayın meşru amaçlar için kullanılması kadar, kötüye kullanımı da söz konusudur. Bu tehlike, alınan bütün tedbirlere rağmen her zaman mevcuttur.

İnternet, küresel seviyede birbirine bağlı bilgisayar ağları arasında verilerin iletimine imkân sağlayan bir sistemdir. Bu sebeple, toplumlar İnternet, facebook, twitter ve instagram'a kısa zamanda ve çok çabuk alışılmış, hatta bunlar klâsik haberleşme ve veri iletişim metodlarının yerini almışlardır. Böylece coğrafi sınırlar içerisinde her devletin kendi hukukunun geçerli olduğu hukuk anlayışı, günümüzde yıkılmıştır. İnternet, facebook, twitter ve instagram'ın ortaya çıkması ile birlikte, veriler devletlerin sınırlarını tanımadan iletmeye başlanmıştır. Bunun sonucu olarak aynı veri ile ilgili dünyanın her yerinden farklı hukuk sistemlerinin aynı olayda yetkili olması problemleri ortaya çıkmıştır.

Bugün gelinen noktada İnternetin yaygınlaşması kendi hukukunu doğurmuştur. Gerçekten de, İnternet yaygınlaşmaya başladıkça, hukukun uygulanmadığı bir alan olmaktan çıkmaya başlamıştır. *İnternet dünya çapında hukukçuların dikkatini çekmeye başlamış*, bu sistemin getirdiği problemlere çözüm üretmek için milletlerarası düzenlemeler yapılmıştır. Bugün İnternet üzerinde yapılan sözleşmelerin ortaya çıkardığı sorunlara çözüm için E-Ticaret Direktifleri, Elektronik İmza¹⁴ ile ilgili kanunlar, İnternette, facebook ve twitter'da porno yayınlarının önlenmesi ile ilgili sözleşmeler, İnternet protokolleri, İnternette, ortaya çıkan fikrî hak ihlallerine ilişkin sözleşmeler imzalanmıştır. Bu anlamda olmak üzere, devletlerin olumlu karşılamadığı dosyalar ve özel hayatın

¹¹ Başlangıçtan bu yana İnternet alanındaki gelişmeler hakkında geniş bilgi için bkz. SEVİ, Nüket Evrim; İnternet Servis Sağlayıcıların Hukukî Sorumluluğu, BATİDER, Haziran 2004, Ankara, S. 3, s. 189; <http://www.wearesocial.org>, s. 6 ET. 25.08.2015.

¹² Sosyal medya kullanan kişilerin 1,68 milyarı, akıllı telefonlar aracılığıyla da hesaplarına erişmektedir. İstatistik bilgileri için bkz. <http://www.wearesocial.org>, s. 6, ET. 25.08.2015.

¹³ Türkiye istatistikleri için bkz. <http://www.wearesocial.org>, s. 315, ET. 25.08.2015.

¹⁴ Bkz. 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu (RG. T. 23.01.2004, S. 25355).

gizliliği ilkesini ihlâl eden görüntülerin, seslerin yayınlarının sosyal paylaşım sitesi merkezi tarafından durdurulması kararları verilmeye başlanmıştır. Söz konusu merkezin bu tür talepleri dikkate alması halinde ise, devletlerin kendi ülkelerinde bahsi geçen sitelere ulaşımı engelledikleri görülmektedir. Aynı şekilde ülkelerin iç hukukuna göre, mahkemeler tarafından sitelerin kapatılması veya erişim yasağı kararları bulunmaktadır.

1990'lı yıllardan itibaren, Internetin kullanılmaya başlanması ile fikrî hakların korunması ile ilgili klâsik koruma sistemleri yetersiz kalmıştır. Gerçekten de, bugün için ağlara verilen bir bilginin, kısa sürede ve basit bir şekilde, dünyanın her yerinden alınması mümkün hale gelmiştir. Bu sebeple, mevcut koruma sistemleri ihtiyaca cevap vermez hale gelmiştir¹⁵. Zira bilgisayar ve iletişim teknolojisi alanında meydana gelen baş döndürücü gelişmeler, klâsik sistemleri zorlamıştır. Bu şekilde dijitalleştirilen iletiler, Internet ağlarında dünyanın bir ucundan diğer bir ucuna, çok kısa sürede iletilmekte ve kullanıcıların bilgisayarına kopyalanabilmektedir. Böylece eserler, kullanıcılar arasında kolayca el değiştirmektedir.

Internet'in iletişim, bilgiye erişim ve yayımında avantaj sağlayan bazı olumlu yanlarına karşın, telif haklarının korunması açısından bazı problemlere sebep olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde, bu problemlerin nasıl çözüleceği, yani, Internet ve telif haklarının nasıl bağdaştırılacağı konusu gerek doktrinde gerekse uygulamada çok farklı boyutlarda tartışılmaktadır. Internetin fikrî hak koruması alanında yarattığı problemler belli başlıklar altında şöyle sıralanabilir:

- internette fikrî hak sahibi kimdir?,
 - internet ortamındaki faaliyetlerden hangileri fikrî hak ihlâli sayılır?,
 - bu tür ortamda gerçekleşen fikrî hak ihlâllerinden sorumlu olan sùjeler kimlerdir?,
 - bahsi geçen alanda fikrî hak ihlâllerine uygulanacak hukuk hangisi ve bu ihlâlin yargılanacağı mahkeme neresidir?,
 - internette müzik değişim programları sunma ile fikrî hakların ihlali ve bunun müeyyidesi nedir?
- şeklinde sıralanabilir. Çünkü, dijital hale getirilmiş olan müzik verilerinin sıkıştırma programları yoluyla hacimlerinin azaltılmasına Mp3 denilir. Söz konusu program sayesinde, müzik parçalarının bilgisayarda işgal ettiği hacim on kata yakın oranda azalmaktadır. Bu şekilde müzik parçaları daha kolay ve hızlı bir şekilde indirilebilmekte ve böylece hak sahiplerinin haklarının ihlâl potansiyeli artmaktadır¹⁶.

29 Haziran 2005 tarihinde Amerikan Yüksek Mahkemesi'nin karara bağladığı

¹⁵ RAVIE, H.; Local and International Jurisdiction on the Internet, Part I, August 1997, www.Ravivalawoffice.co, E.T. 08.01.2005.

¹⁶ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. MEMİŞ, Tekin; Fikrî Hukuk Bakımından Internet Ortamında Müzik Sunumu, Ankara 2002, s. 38; TOPALOĞLU, Mustafa; İnternette Fikri Haklar Sorunu, http://enoter_hukuk.tripod.com/internethak.htm, E.T. 22.08.2015.

davada 500 milyar ABD Doları tutarındaki bilgisayar piyasası ile yine 500 milyar ABD Doları büyüklüğündeki eğlence sektörü karşı karşıya gelmiştir. Yüksek Mahkeme, bilgisayar programı yazılım sahiplerinin bile bile, merkezî olmayan müzik programları sayesinde ve onların sistemiyle izin alınmadan, üçüncü kişilere iletilmesine izin verdikleri sonucuna vararak, yazılım programı sahiplerini sorumlu tutmuştur.

II. Yeknesaklaştırmada Karşılaşılan Güçlükler

Küreselleşmenin getirdiği önemli kolaylık olduğu kadar problem de olan hukukun milletlerarası alanda yeknesaklaştırılmasıdır. Ancak, hukukun yeknesaklaştırılması söylendiği kadar kolay bir durum ve sonuç değildir. Gerçekten de, milletlerarası alanda, tek bir metin hazırlanması ve bu metnin aynen kabul edilmesi, kabul edilen metnin iç hukuka yansıtılması ve mahkemeler tarafından amacına uygun olarak yorumlanması ve gerçek hayatta uygulanması konusunda pek çok problemle karşılaşmaktadır. Bunlardan bir kısmını şu şekilde sıralamak mümkündür:

A. Yeknesaklığın şekli olmaktan öteye geçememesi

Hukukun yeknesaklaştırılması konusunda büyük çaba sarfeden Danimarkalı ünlü hukukçu Ole Lando, *"ıicaret hukuku mahallî değildir (commercial law is not folklore)"* ifadesini kullanmaktadır. Bu görüş kendi içerisinde doğrudur. Bununla birlikte, söz konusu görüş, milletlerarası yeknesaklaştırmada tamamen uygulanamamaktadır. Gerçekten de, milletlerarası yeknesaklaştırmada şekli (formel) metinlerin uyumlaştırılması mümkündür; fakat yaşayan bir hukuk sisteminin tamamen uyumlaştırılması imkânsızdır. Başka bir deyişle, yeknesaklık sadece şekli olarak mümkün olmakla birlikte, madden sistemler arasındaki farklılıklar mevcudiyetini her zaman korumaktadır¹⁷. -Deyim yerinde ise- *kitaplardaki hukuk (law in books) ile uygulamadaki hukuk (law in action)* birbirinden çok farklıdır. Meselâ, Avrupa Birliği her konuda olduğu gibi, fikrî haklar alanında da, Üye Devletlerin hukukunu uyumlulaştırma çalışmalarına devam etmektedir. Burada en büyük engellerden biri, fikrî hakların *"millî (nationality)"*¹⁸ niteliğidir.

B. Hukuk dilinde uyumsuzlukların mevcut olması

Bazı ülkelerde birden fazla resmî dil bulunmaktadır. Bu tür ülkelere İsviçre, Belçika, İrlanda, Kanada misal gösterilebilir. Gerçekten de, bugün İsviçre Federal Anayasası'nın 4 ncü maddesinde Almanca, Fransızca, İtalyanca ve Retoromanca'nın

¹⁷ BASEDOV, Jürgen (Çev. Arzu OĞUZ); Avrupa Özel Hukukunun Doğuşu, AÜHFD. C. 52, S. 3, s. 3 vd.

¹⁸ Fikrî hakların ülkeselliği, fikrî hakkın varlığı kapsamı ve korunmasının bağlantılı olduğu ülkenin kanunun kuralları çerçevesinde belirlenmesini ifade eder.

resmî dil olduğu yazılıdır¹⁹. Aynı şekilde Belçika Anayasası'nda (m. 4) resmî dil Felemenkçe, Almanca ve Fransızca'dır. Yine İrlanda Anayasası'na göre (m. 8), ilk resmî dil İrlanda dili, ikinci resmî dil ise İngilizce'dir²⁰. Bazı ülkelerde ise, devlet dili ile resmî dil farklıdır. Meselâ, Kırgızistan Anayasası'na göre (m. 5) bu ülkede devlet dili Kırgızca, buna karşılık resmî dil Rusça'dır²¹. Bu misalleri çoğaltmak mümkündür. Birden fazla dilin konuşulduğu bu tür ülkelerde kanunlar, pek tabii olarak farklı dillerde yayımlanmaktadır. Bu sebeple, aynı ülkede değişik dillerde yayımlanan metinler, aynı etkiyi göstermemektedir.

Milletlerarası anlaşmalarda her zaman birden fazla dildeki metinler kabul edilmektedir. Bununla birlikte, milletlerarası yeknesaklaştırma çabalarında en büyük engellerden birisi hukuk dilinde yaşanmaktadır. Çünkü, her ülkede bir hukukî müesseseyi ifade için kullanılan kavramlar, aynı orijinal dildeki güçlü şekilde ifade edilememektedir. Özellikle kesinlik ve tek anlamlılık ifade eden kavramlarda bu durumla çok sık karşılaşmaktadır. Bunun sonucu olarak, bir kavram bir dilde çok güçlü bir şekilde ifade edilirken, başka bir dilde gücünden epey kaybetmiş olabilmektedir. Meselâ, Almanca'da yer alan "geçersizlik (*die Unwirksamkeit, Ungültigkeit*)" bir üst kavram olup, bütün geçersizlik hallerini ifade etmektedir. Buna karşılık, aynı kavramın karşılığı Fransızca'da mevcut değildir. Gerçekten de, sözlüklerde geçersizlik (*die Unwirksamkeit*) kavramının karşılığında butlan (*la nullité*) kelimesi yer almaktadır. Hâlbuki, Fransızca'da yer alan butlan (*la nullité = die Nichtigkeit*), geçersizliğin bir alt türü olup, bütün geçersizlik kavramını ifade etmekten uzaktır. Yine butlan (*die Nichtigkeit*) kavramı Fransızca'da, mutlak butlan (*La nullité absolute*) ve nisbi butlan (*la nullité relative*) şeklinde ayırma tabi tutulmaktadır. Buna karşılık Almanca'da nisbi butlan "iptal (*iptal kabiliyeti, die Anfechtung*) veya iptal kabiliyeti (*die Anfechtbarkeit*)" kavramları ile ifade edilmektedir. Böylece adı geçen hukuk sistemindeki kavram karışıklığı meydana gelmemektedir. Hâlbuki, aynı kesinlik ve açıklığı Fransızca'da görmek mümkün değildir.

Yukarıda bahsedilen sonuca benzer bir durumu zilyetlik ile ilgili bazı kavramlarda da görmek mümkündür. Meselâ, başka bir kimsenin zilyet bulunduğu eşyayı, herhangi bir hâkimiyet iddiasında bulunmadan, sadece kullanma imkânına sahip olanlar, "başkası için zilyet (*possesseur pour autrui*)" sayılmayıp, "hizmet zilyedi" veya "zilyet yardımcılığı (*auxiliaire de la possession*)" sıfatını taşırlar. Fransızca'da bu iki ku-

¹⁹ Bkz. Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft vom 18. April 1999 (Stand am 29. März 2005) Art. 4 Landessprachen: Die Landessprachen sind Deutsch, Französisch, Italienisch und Rätomanisch.

²⁰ Bkz. Adalet Bakanlığı; Avrupa Birliği Üyesi Bazı Ülkelerin Anayasaları, Ankara 2011, s. 105, 286.

²¹ Bkz. EREN, A./ALESKERLİ, A.; Yeni Anayasalar Bağımsız Devletler Topluluğu ve Baltık Cumhuriyetleri, Ankara 2005, s. 286.

rum farklı kavramlarla ifade edilirken, Almanca'da her ikisi de aynı kavram olan “*zilyet yardımıcısı (Besitzdiner)*” ile ifade edilmektedir²².

C. Uygulamanın farklı olması

Yeknesaklaştırma çalışmalarında, başka bir engel ise, uygulamanın farklı olmasıdır. Gerçekten de, metinler aynı olsa bile, ülkelerin uygulaması, bunları birbirinden farklılaştırabilmektedir. Buna, aynı metne, söz konusu ülkedeki mahkemelerin verecekleri farklı anlam ve bu anlama göre uygulamayı da eklemek gerekir. Böyle bir halde, aynı metnin uygulamasında bir ülkedeki sonuç ile diğer bir ülkedeki sonuç arasında büyük farklar olabilmektedir. Buna kısaca “*yorum farkları*” demek mümkündür. Böyle bir farklılığı önlemek için doktrinde ileri sürülen görüş; kanun koyma, hukukun uygulanması, hukuk eğitimi gibi konularda, ülkelerin iyiniyetli davranışları ile yol alınabileceğidir. Buna misal olarak da Avrupa Birliği uygulamaları gösterilmektedir. Gerçekten de Avrupa Birliği söz konusu alanda meydana getirdiği ilkelere hayata geçirmiş bulunmaktadır²³. Özellikle, yeknesaklaştırılan metinlerle ilgili eğitim, ortak anlam verme ve meslek birliklerinin üyelerini bu konuda eğitmeleri sonucunda belirli bir mesafe alınmıştır. Bununla birlikte, Birlik içerisinde kavramlara farklı anlam verme ve farklı uygulamalardan kurtulmak mümkün olamamıştır.

D. Devletlerin yetkilerinden vazgeçmemeleri

Yeknesaklaştırmaya özel hukuktan başlanması gerekir. Çünkü, özellikle sadece devletlerin katıldığı diplomatik konferanslarda, ülkeler millî menfaatler elden gidiyormuş gibi davranılmaktadır. Bu ise uyumlaştırmayı zora sokmaktadır. Bu anlayışa göre özellikle, küreselleşme ile hükümetlerin yetkileri ve güçleri azalacaktır. Yine ticaret, hizmet alanlarında veya fikrî mülkiyet ile ilgili yapılacak milletlerarası anlaşmalarla, millî hükümetler daha da yetkisiz hale gelecektir. Böyle bir sonuca devletler kolay kolay izin vermemektedirler.

Avrupa'daki kanunlaştırma hareketleri hiçbir alanda sistematik bir şekilde ya-

²² Geniş bilgi için bkz. STARK, Emil W.; Berner Kommentar, Bd. IV,3.1 Der Besitz, Art. 919-941, 3. Auf. Bern 2001, Art. 919, Nr. 34 vd. Ayrımın önemi büyüktür. Meselâ, başkası için zilyet, zilyet adına zilyetliği müdafaa hakkını kullanabilir. Buna karşılık zilyet yardımıcısının böyle bir yetkisi bulunmamaktadır. TMK. m. 988 hükmü karşısında başkası için zilyet emin sıfatıyla zilyet sayılır ve bu kimseden hak kazanılabilir. Halbuki, zilyet yardımıcısının emin sıfatıyla zilyet sıfatı mevcut değildir. Bunun sonucu olarak başkası için zilyedin, zilyet bulunduğu malı üçüncü kişilere satması halinde, güveni kötüye kullanma (TCK. m. 155) suçu meydana gelir. Buna karşılıklı zilyet yardımıcısının malı satın başkasına devretmesi hırsızlık suçuna (TCK. m. 141) yol açar. Bkz. OĞUZMAN, M.K./SELİÇİ, Ö./OKTAY-ÖZDEMİR, S.; Eşya Hukuku, 17. Bası, İstanbul 2017, s. 60 vd; ÜNAL, M./BAŞPINAR, V.; Şekli Eşya Hukuku, 6. Bası, Ankara 2012, s. 162-163.

²³ BASEDOV, s. 5.

pılmamıştır. Çünkü her alanda çeşitli millî kanunlarla bağlantı kurulmak mecburiyetine kalınmıştır. Bu sonuç ise, yeknesak bir metnin her zaman millî kanunlarla bağlantılı görülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bugün Avrupa Birliği değişik alanlarda pek çok Yönergeler (Richtlinien) yayımlanmaktadır. Yönergelerin Birliğe üye devletler tarafından kabul edilmesi yeterli olmayıp, bunun ayrıca üye devletin hukuk sistemine uyarlanması da gereklidir. Çünkü, kanunlaştırma faaliyeti Birlik seviyesinde ve münferit üye devlet seviyesinde olmak üzere iki aşamalı bir faaliyettir. Bu sebeple, sadece ilk aşamadaki bir yeknesaklaştırma yeterli değildir. Yeknesaklaştırmanın iç hukuka yansıtılması da iç hukukta bir kanunlaştırma faaliyetini gerekli kılmaktadır. Ayrıca iç hukuka yansıtılan yeknesak metnin, mahkemeler tarafından da, yeknesaklaştırma amacına uygun anlaşılıp, yorumlanması ve uygulanması gerekir. Meselâ, tüketicinin korunması ile ilgili Yönerge'nin iç hukuka yansması her bir üye ülke bakımından farklı bir şekilde gerçekleşmiştir. Aynı şekilde, Almanya'da BGB'de 2002 yılında yapılan Borçlar Hukukunun Modernizasyonu Kanunu (Das Schuldrechtsmodernisierungsgesetz, =Schuldrechtreformgesetz)²⁴ bu amaçla kabul edilmiş bir düzenlemedir. Gerçekten de, Almanya, Avrupa Birliği'nin yayınladığı 25.05.1999 tarihli ve 1999/44 sayılı Tüketicinin korunması; 29.06.2000 tarihli ve 2000/35 sayılı kısaca elektronik ticarete (e-commerce-Richtlinie) ödemelerde temerrüde düşülmesinin sonuçları ile ilgili iki adet Yönerge'nin iç hukuka uyarlamayı kabul etmiştir²⁵. Ancak bu amaçla hazırlanan Taslaklarının yasama organında görüşülmesine karar verilmiştir²⁶.

Yukarıdaki açıklamalardan da görüldüğü gibi, Avrupa Birliği'nde yeknesaklaştırma çabalarının önündeki şekle ve muhtevaya ilişkin engeller azalmış; fakat tamamen ortadan kalkmamıştır. Bu engeller her alanda mevcuttur.

E. Devlet sayısının çoğalması

19. yüzyılda hukukun uyumlaştırılması amacıyla, devletlerin yapılan bir anlaşmayı imzalaması bir araç olarak öngörülmüştü. Bu usul o yıllarda geçerli bir metodu. Ancak bu usul, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, geçerli bir usul olmaktan

²⁴ Bkz. Gesetz zur Modernisierung des Schuldrechts vom 26. November 2001 (BGBl. I Seite 3138).

²⁵ Bu aşamada Alman Hükümeti, 1978 yılından beri üzerinde çalışılan ve 1981 yılında üç cilt halinde yayınlanan, daha sonra ile ek raporlarla güncelleştirilen, Borçlar Hukuku Reformu Kanun Tasarısının da, söz konusu Taslak ile birleştirilmesi kararını almıştır. Yasama organına (Bundestag) sevk edilen taslaklar tek metin halinde Borçlar Hukuku Reform Kanunu olarak kanunlaşmıştır. Bu metinde Borçlar Hukuku alanında önemli değişiklikler getirilmiş, zamanaşımı sürelerinde çok büyük değişiklikler yapılmıştır. Böylece Almanya, hem Yönergelerin gereğini iç hukukunda yerine getirmiş; hem de yıllardır üzerinde çalışılan ve bir türlü kanunlaştırılmayan BGB'deki Borçlar Hukukundaki reform çalışmalarını tamamlamıştır.

²⁶ LORENZ, Stephan; BGB 2002 Sonderausgabe, München 2002, Einführung, s. IX.

çıkmıştır. Çünkü, 19. yüzyılda Dünya üzerindeki devlet sayısı 100'ü bulmazken, bugün bu sayı bir hesaba göre 190²⁷, başka bir hesaba göre ise 223'tür²⁸. Söz konusu yıllarda bile imza usulü etkisini kaybetmiş iken, bugün söz konusu usulün etkisi son derece azalmıştır. Gerçekten de, bugün için, dünya çapında hukukun birleştirilmesi ile ilgili diplomatik konferanslara yüzlerce, hatta binlerle ifade edilen sayıda kişi katılmaktadır. Bunun en güzel misali HABİTAT konferansıdır. Binlerce kişinin katıldığı bir konferansta, bu şartlar altında, bütün katılanların aynı salonda bir arada mümkün olmamaktadır. Bu sebeple aynı anda farklı salonlarda birden fazla toplantı yapılmaktadır. Üstelik bu kadar kişinin katıldığı konferanslarda, konu ile ilgili görüşmeler, sathî kalmakta, konular daha şekli, yüzeysel ve kısa zamanda görüşülmekte, maddî derinliğe inilememektedir. Çünkü, binlerce kişiye istediği veya yeteri kadar süre vermek mümkün değildir. Bu kadar kişinin katıldığı toplantı sonunda imzalanan anlaşmaları devletler gönülsüz olarak imzalamaları durumunda, uygulamakta da isteksiz davranmaktadırlar. Özellikle, anlaşmanın iç hukukun bir parçası haline getirilmesinde, kendilerini daha az sorumlu hissetmektedirler. Bunun sonucu olarak pek az milletlerarası anlaşma iç hukukun bir parçası haline gelmektedir. Üye devlet tarafından imzalanmak suretiyle iç hukukun bir parçası haline gelenler ise genellikle sathî kalmakta, gereği gibi uygulanamamaktadır. Diğer taraftan, milletlerarası bir anlaşma, masa başında imzalanmış olsa bile, bunun iç hukuka aktarılması için uzun bir onama sürecine ve onamanın uygun bulunması usulüne ihtiyaç vardır. Bu söylenenlere uygun olarak Alman hukukçu BASEDOV, *milletlerarası anlaşmaların, gerçek bir hukuk birliği sağlamaktan çok, yamalı bir bohça yaratmaktan başka bir işe yaramadığını* ileri sürmektedir²⁹. Bunlara, ek anlaşmaların çoğunda yer alan istisnalar ve sınırlandırmaları da eklemek gerekir. Ayrıca bu konuya yorum farkları ve ortak bir yorum eksikliği de eklenince, söz konusu metolla yeknesaklaştırmaya varılacağı konusunda ciddi kuşkuyla karşılaşmaktadır.

F. Milletlerarası teşkilâtların çabalarının yetersiz kalması

Özel hukukun yeknesaklaştırılmasında milletlerarası teşkilâtların katkısı inkâr edilemez. Gerçekten de, yeknesaklaştırma çalışmalarında bazı milletlerarası teşkilâtın önemli katkıları bulunmaktadır³⁰. Bu konudaki çabalar Avrupa'da 1880'li yıllarda başlamıştır. Gerçekten de, Avrupa ülkeleri arasındaki kuralların uyumlu ve daha sonra da yeknesak hale getirilmesi amacıyla söz konusu yıllarda sınaî haklar ve demiryolu taşımacılığı alanında ilk milletlerarası anlaşmalar imzalanmıştır. Kambiyoyu,

²⁷ http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%9Ckleler_listesi, E.T. 29.04.2014.

²⁸ FİDAN, Ahmet; Dünyada Kaç Ülke, Kaç Devlet Var?, www.yazarport.com/Yazi/Oku/9642/Dunyada-Kac-ulke-Kac-Devlet-Var, E.T. 29.04.2014.

²⁹ BASEDOV, s. 7.

³⁰ BASEDOV, s. 7.

çek, temsil, satım, leasing, factoring, deniz ve hava taşımacılığı, karayolu taşımacılığı, fikrî haklar konularında milletlerarası anlaşmalar imzalanarak, ortak metinler ortaya konulmuş ve yeknesaklaştırma işlemleri gerçekleştirilmiştir. Fakat bunların her biri, sadece dar bir alan ile ilgili olup, genel bir düzenlemeye hizmet eder nitelikte değildir.

G. Avrupa Medenî Kanunu model olabilir mi?

Avrupa Birliği, Avrupa Komisyonu, Avrupa Anayasası gibi ortak bir medenî kanun hazırlanması konusunda bir eylem planı kabul etmiştir. Ancak bu hemen olacak bir sonuç değildir. Çünkü, her şeyden önce Avrupa Birliğinin eylem plânındaki tasarı, tüm Medenî Hukuku kapsayan değil, sadece Borçlar Hukukunun “Sözleşme Hukuku (*Vertragsrecht*)” adı verilen bir kısmıdır. Üstelik Tasarıda sözleşme hukukunun tamamı değil, sözleşmenin kurulması ile ilgili dar bir alana ilişkin hükümler yer almaktadır. Ayrıca bu kısımda, sözleşmenin kurulması için gerekli olan her şey düzenlenmemiştir. Gerçekten de, Tasarıda genel hükümler, temsil ve yetki, geçersizlik sebepleri, sözleşmenin yorumu, borcun ifa edilmemesi, borç ilişkisinde tarafların birden fazla olmasının sonuçları, borçlunun korunması, borcun ve sözleşmenin üstlenilmesi, takas, zamanaşımı, hukuka aykırılık, şartlar gibi son derece dar bir alana ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

Avrupa Medenî Kanunu’na giden yolda önemli bir kilometre taşı olacak nitelikteki Avrupa Sözleşme Hukuku Tasarısı, 1982 yılında Danimarkalı hukukçu Ole Lando tarafından başlatılmıştır. Avrupa Parlamentosu da 1989 yılında ilk defa konuyu gündemine almıştır. Tasarı, “*Avrupa Sözleşme Hukuku İlkeleri*³¹ (*Prinzipien für ein europäisches Vertragsrecht= Principles of European Contract Law=Principes du Droit Européen du Contrat*)” adını taşımaktadır.

Avrupa Parlamentosu bu çalışmayı yeterli bulmamış ve bir çalışma planı çerçevesinde 2010 yılından itibaren Kodex haline getirilmesini kararlaştırmıştır³². Böylece

³¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. DAYINLARLI, Kemal; Avrupa Sözleşme Hukuku İlkeleri, Ankara 2005.

³² Geniş bilgi için bkz. MEYER, Justus; BB-Europareport: Auf dem Weg zu einem Europäischen Zivilgesetzbuch, BB. 2004, Heft 24, s. 2 vd; LANDO, Ole; Allgemeines Vertragsrecht, in: Europäisches Parlament; Untersuchung der Privatrechtordnungen der EU im Hinblick auf Diskriminierung und die Schaffung eines Europäischen Zivilgesetzbuch, s. 3 vd; BARENDRECHT, M./LOOS, M.; Recht der Dienstleistungsverträge, in: Europäisches Parlament; Untersuchung der Privatrechtordnungen der EU im Hinblick auf Diskriminierung und die Schaffung eines Europäischen Zivilgesetzbuch, s. 17 vd; BASEDOV, Jürgen; Versicherungsvertragsrecht, in: Europäisches Parlament; Untersuchung der Privatrechtordnungen der EU im Hinblick auf Diskriminierung und die Schaffung eines Europäischen Zivilgesetzbuch, s. 29 vd; von BAR, Christian; Außervertragliche Schuldverhältnisse, insbesondere Haftungsrecht, in: Europäisches Parlament; Untersuchung der Privatrechtordnungen der EU im Hinblick auf Diskriminierung und die Schaffung eines Europäischen Zivilgesetzbuch, s. 43 vd. DROBNÍG, Ulrich; Recht der Kreditsicherheiten, in: Europäisches Parlament; Untersuchung der Privatrechtordnungen der EU im Hinblick auf Diskriminierung und die Schaffung eines Europäischen Zivilgesetzbuch, s.

gerek Tasarının Code (Gesetzbuch) haline getirilmesi ve gerekse daha sonra bunun ortak bir Medenî Kanuna dönüştürülmesi Avrupa Birliği için hedef olarak benimsenmiş bulunmaktadır. Bu sonuç kendinden emin bir bakış ve büyük bir hedeftir. Ancak bunun millî kanunlar karşısında nasıl gerçekleşeceği zaman içinde ortaya çıkacaktır. Çünkü, bu kadar büyük bir kanunlaştırmanın pek çok siyasî sonuçları olacaktır ve bunun sinyalleri bugünden alınmaya başlanmıştır. Meselâ, Fransa ve Hollanda Avrupa Anayasasını başlangıçta reddetmişlerdir. Ancak, metinde yapılan pek çok değişikliktir sonra, söz konusu ülkeler, Lizbon Anayasası adı verilen metni imzalamayı kabul etmişlerdir.

Avrupa Para Birliği konusundaki, İngiltere'nin farklı tutumunu ve yeni üye devletlerin fikir ayrılıklarını da buraya beklemek gerekir. Bu sebeple, tek anayasa tek medenî kanun gibi konular, üye devletlerin vereceği siyasî bir karar sonucunda belli olacaktır. Bu kararlar sonucunda, para birliği hedefi uzun vadede belki de siyasî bir fiyasko ile sonuçlanabilir³³. Meselâ, Birliğin kabul edilmesi kararı aldığı UNCİTRAL kurallarını üye ülkelerden pek çoğu imzalamış değildir³⁴.

Bir kanunu yaparken onun toplumda uygulanmasını da dikkate almak gerekir. Çünkü hukuk kuralları insanların uyması ve uygulaması için yapılır. Bu sebeple, kanunu yaparken toplumda uygulanma ve yaşama kabiliyetini de hesaba katmak gerekir. Meselâ, Türk hukukunda, gerek 743 sayılı Türk Kanunu Medenî'si'nde ve gerekse 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nda, aile yurdu, irat senedi veya mirasçı irad senedi gibi ölü hükümler, hiç uygulama bulamamış, yani ölü doğmuştur. Ölü kanun yapmaktansa hiç yapmamak daha iyi bir davranıştır.

SONUÇ

Küreselleşme, diğer alanlar yanında hukuku da yakından etkilemiştir. Küreselleşme ülkelerin hukuk sistemlerinin de birbirine yakınlaştırılmasını, uyum sağlanmasını ve hatta yeknesak hale getirilmesini gerekli kılmıştır. Ancak böyle bir yakınlaştırma ve yeknesaklaştırma karşısında pek çok problem mevcuttur. Bunlardan bir kısmı siyasî iken, diğer kısımları ise tekniktir.

Bugün için tüm dünyada geçerli olacak ortak bir metin üzerinde anlaşılmiş değildir. Bunun sebepleri çeşitlidir. Avrupa Birliği dahi kendisi için ortak bir medenî

59 vd.; LANDO, OLE; Die Regeln des Europäischen Vertragsrecht, in: Europäisches Parlament; Untersuchung der Privatrechtordnungen der EU im Hinblick auf Diskriminierung und die Schaffung eines Europäischen Zivilgesetzbuch, s. 125 vd; WERRO, Franz; (Çev. Tuba AKÇURA KARAMAN) Avrupa'da Özel Hukukun Milli Vasıflardan Arındırılması, GalÜHFD. 1/2003, s. 255 vd.; BLOCHER, Christoph; Die Europäisierung des Zivil –und Handelsrechts und die Schweiz, ZEuP, 2005, H. 1, s. 1 vd.

³³ MEYER, s. 10 vd.

³⁴ Bu bilgi için bkz. MEYER, s. 14.

kanunu ileriki yıllarda gerçekleştirilmesi gereken bir ideal olarak görmektedir. Çünkü, bugün için Birliğin ortak bir medenî kanuna ihtiyacı olup olmadığı tartışmaları bütün şiddetiyle devam etmektedir³⁵. Bu kadar sıkı ilişki içerisindeki devletlerde bile gerçekleşemeyen hukuk birliği, son derece farklı rejimlerle idare edilen devletler tarafından çok daha zor görünmektedir.

KISALTMALAR

AHFD.	Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi
Art.	Artikel
B2B.	Bussinnness to Bussinnness
B2C.	Businnes to Consumer
Bd.	Band
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch für das deutsche Reich von 18. August 1896.
C.	Cilt
C2C.	Consumer to Consumer
Çev.	Çeviren
E.T.	Erişim Tarihi
GalÜHFD.	Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
H.	Heft
m.	madde
p.	page
Rabels.	Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht
RG.	Resmî Gazete
s.	sayfa
S.	Sayı
Ssoar.	Social Science Open Access Repository
T.	Tarih
TCK.	5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TMK.	4721 sayılı Türk Medenî Kanunu
UNCİTRAL	United Nation Commission on International Trade Law
Zeup.	Zeitschrift für Europäisches Privatrecht

³⁵ Tartışmalar için bkz. KRONKE, Herbert; Brauchen Wir Ein Europäisches Zivilgesetzbuch, s. 3 vd.; JANSEN, Nils; Europäisches Privatrecht und europäische Identität, Zwölf Thesen zur Vereinheitlichung des europäischen Privatrecht, s. 417 vd.; GRAZIANO, Kadner Thomas; Die Zukunft der Zivilrechtskodifikation in Europa-Harmonisierung der alten Gesetzbücher oder Schaffung eines neuen?- Überlegungen anlässlich des 200. Jahrestags des französischen Code civil, ZEup, 2005, s. 523 vd.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- BARENDRECHT, M./LOOS, M.; Recht der Dienstleistungsverträge, in: Europäisches Parlament; Untersuchung der Privatrechtordnungen der EU im Hinblick auf Diskriminierung und die Schaffung eines Europäischen Zivilgesetzbuch, Luxemburg 1999, p. 17-28.
- BASEDOV, Jürgen; Versicherungsvertragsrecht, in: Europäisches Parlament; Untersuchung der Privatrechtordnungen der EU im Hinblick auf Diskriminierung und die Schaffung eines Europäischen Zivilgesetzbuch, Luxemburg 1999, p. 29-42.
- BASEDOV, Jürgen (Çev. Arzu OĞUZ); Avrupa Özel Hukukunun Doğuşu, AHFD. C. 52 (2003), S. 3, s. 1-18.
- BLOCHER, Christoph; Die Europäisierung des Zivil –und Handelsrechts und die Schweiz, <http://jus.suiss.bib.ch/Recard/231920520>, E. T. 24.08.2015.
- DAYINLARLI, Kemal; Avrupa Sözleşme Hukuku İlkeleri, Ankara 2005.
- DROBNÍĀ, Ulrich; Recht der Kreditsicherheiten, in: Europäisches Parlament; Untersuchung der Privatrechtordnungen der EU im Hinblick auf Diskriminierung und die Schaffung eines Europäischen Zivilgesetzbuch, Luxemburg 1999, p. 59-84.
- EREN, A./ALESKERLİ, A.; Yeni Anayasalar Bağımsız Devletler Topluluğu ve Baltık Cumhuriyetleri, Ankara 2005,
- FALCIOĞLU, Mete Özgür (2004), Türk Hukukunda Elektronik Satım Sözleşmesi ve Kuruluşu, Ankara.
- FİDAN, Ahmet; Dünyada Kaç Ülke, Kaç Devlet Var?, www.yazarport.com/Yazi/Oku/9642/Dunyada-Kac-ulke-Kac-Devlet-Var, E.T. 29.04.2014.
- KANDER, GRAZİANO, Kadner Thomas; Die Zukunft der Zivilrechtskodifikation in Europa-Harmonisierung der alten Gesetzbücher oder Schaffung eines neuen?- Überlegungen anlässlich des 200. Jahrestags des französischen Code civil, ZEuP, 2005, 523-540.
- KRONKE, Herbert; Brauchen Wir Ein Europäisches Zivilgesetzbuch, Trier 2002=www.ssoar.info/ssoar/handle/document/32525, E. T. 24.08.2015.
- JANSEN, N.; Europäisches Privatrecht und europäische Identität, Zwölf Thesen zur Vereinheitlichung des europäischen Privatrecht, <http://dup.od.hhu.de/112/1/Jansen.pdf> s. 417-432, E. T. 24.08.2015.
- LANDO, Ole; Allgemeines Vertragsrecht, in: Europäisches Parlament; Untersuchung der Privatrechtordnungen der EU im Hinblick auf Diskriminierung und die Schaffung eines Europäischen Zivilgesetzbuch, Luxemburg 1999, p. 3-16.
- LANDO, Ole; Die Regeln des Europäischen Vertragsrecht, in: Europäisches Parlament; Untersuchung der Privatrechtordnungen der EU im Hinblick auf Diskriminierung und die Schaffung eines Europäischen Zivilgesetzbuch Luxemburg 1999, p.125-134.
- LORENZ, Stephan; BGB 2002 Sonderausgabe, München 2002, Einführung, s. IX.
- MEYER, Justus; BB-Europareport: Auf dem Weg zu einem Europäischen Zivilgesetzbuch, BB. 2004, Heft 24.

- MCLUHAN, Eric; The Source of the Term “Global Village”, McLuhan Studies: Issue : 2, www.choss.utoronto.ca/mcluhan-studies/v1_iss2/1_2art.htm, E.T.11.02.2005.
- MÍCHAELS, Ralf ; Welche Globalisierung für das Recht? Welches Recht für die Globalisierung), *Rabels Zeitschrift*, Bd. 69 (2005), s. 525-544.
- OĞUZMAN, M.K./SELİÇİ, Ö./OKTAY-ÖZDEMİR, S.; Eşya Hukuku, 17. Bası, İstanbul 2014.
- ÖZSUNAY, Ergun Uluslar arası Çalışmaların ve Bazı Ulusal Düzenlemelerin Işığında Elektronik Ticaret ve e-Sözleşmelerin Temel Sorunları, Uluslar arası İnternet Sempozyumu, İzmir, 2002, s. 121-144.
- RAVIE, H.; Local and International Jurisdiction on the Internet, Part I, August, 1997, www.Ravivalawoffice.co, E.T. 08.01.2005.
- SAVAŞ, Abdurrahman; İnternet Ortamında Yapılan Sözleşmeler ve Bunların Hukukî Sonuçları,(Yayınlanmamış Doktora Tezi) Konya 2004.
- SEVİ, Nüket Evrim İnternet Servis Sağlayıcıların Hukukî Sorumluluğu, *BATİDER*, C. XII, S. 3. S. 189-231.
- STARK, Emil W.; *Berner Kommentar*, Bd. IV,3.1 Der Besitz , Art. 919-941, 3. Auf., 2001.
- ÜNAL, M./BAŞPINAR, V.; Şekli Eşya Hukuku, 6. Bası, Ankara 2012.
- von BAR, Christian; Außervertragliche Schuldverhältnisse, insbesondere Haftungsrecht, in: *Europäisches Parlament; Untersuchung der Privatrechtordnungen der EU im Hinblick auf Diskriminierung und die Schaffung eines Europäischen Zivilgesetzbuch*, Luxemburg 1999, p. 43-58.
- WERRO, Franz; (Çev. Tuba AKÇURA KARAMAN) Avrupa’da Özel Hukukun Milli Varsıflardan Arındırılması, *GalÜHFD*. 1/2003, s. 255-280.
- ZİNCİRKİRAN, Memet; Küreselleşme: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, www.isguc.org. [memet2htm=www.isguc.dergi.org.article&cid=94&cilt=3&sayi=1&yil=2001](http://www.isguc.org), E.T. 24.08.2015.

YARARLANILAN İNTERNET KAYNAKLARI

- <http://www.dijitalajanslar.com/internet-ve-sosyal-medya-kullanici-istatistikleri-2014>.
- <http://www.webrazzi.com/2013/09/30/sosyal-aglari-dunyadaki-seo-gorunurlukleri-ozel-analiz>.
- <http://www.dijitalajanslar.com/internet-ve-sosyal-medya-kullanici-istatistikleri-2014>
- <http://cekirdek.tv/dunya-internet-kullanim-oranlari-arastirma>.
- http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%9C%lkeler_listesi.
- <http://www.wearesocial.org>